

Rapport

efter kvalitetsgranskning av Läsundervisningen
inom ämnet svenska för årskurs 7–9 i Karlsäng-
skolan i Nora kommun

Innehåll

Inledning

Resultat

Allmänna undervisningskvaliteter

Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Bakgrundsuppgifter om Karlsängskolan

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av läsundervisningen inom svenska för årskurs 7–9 under hösten 2011. Granskningen av Karlsängskolan i Nora kommun ingår i detta projekt.

Skolinspektionen har besökt och kommer att besöka skolor under våren och hösten 2011. Under denna period sker omfattande förändringar av regelverket på skolområdet. Utgångspunkten för Skolinspektionens granskning kommer att vara densamma oavsett om besöken sker på våren eller hösten en utifrån olika regelverk. Redovisningen består av två delar en som belyser allmänna undervisningskvaliteter och en som belyser ämnesspecifika undervisningskvaliteter. Frågeställningar och metod redovisas i slutet av denna rapport under rubrikerna Syfte och frågeställningar samt Metod och material.

Skolinspektionen kommer vid sina bedömningar att utgå från skollagen (2010:800) och därtill hörande författningar, bland annat skolförordningen (2011:185) och förordningen om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37). Förordningen om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 1994:1) samt förordningen om kursplaner för grundskolan (SKOLFS 2000:135) ska under läsåret 2011/12 fortsätta att gälla för elever i årskurs 9 i grundskolan. Därmed utgår kvalitetsgranskningen från dessa författningar när det gäller årskurs 9.

Karlsängskolan besöktes den 5–8 september 2010. Ansvariga inspektörer har Ewa Pettersson och Mikael Ejerblom varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7–9 genomförs i sammanlagt 30 kommunala skolor och 10 fristående skolor. När kvalitets-

Rapport

2011-12-15

2 (14)

Dnr 40-2011:1833

granskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7–9 är genomförd redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. De skolor som ingått i granskningen bildar en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

I Karlsängskolan observerades åtta lektioner. Varje observerad lektion bedömdes utifrån flera olika aspekter av kvaliteten på läsundervisningen.

Resultat

Karlsängskolans resultat visar att 2008 nådde 98 procent av eleverna i årskurs 9 målen i svenska, 2009 hade det sjunkit till 95 procent och 2010 sjönk det ytterligare till 92 procent. Resultaten på de nationella proven i svenska 2008–2010 visar att eleverna får högre slutbetyg än provbetyg i jämförelse med genomsnittet för riket och 2010 var skillnaden betydande i jämförelse med riket. Det är främst andelen elever som ej nått målen för provet som avviker från genomsnittet för riket. Resultatet på delprovet för läsförståelse visar att 30 procent inte nådde målen 2010. Flickor når målen i läsförståelse i högre grad än pojkarna. År 2010 nådde endast 62 procent av pojkarna målen på läsförståelseprovet. Lärarna och rektorn har uppmärksammat att skolan behöver sätta in insatser som stärker elevernas läsförståelse.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan behöver intensifiera arbetet med att utvärdera skolans kunskapsresultat i ämnet svenska, men även utvärdera skolans allmänna och ämnesspecifika pedagogiska arbete och metoder för att nå en högre måluppfyllelse.

Allmänna undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
- Struktur och organisation
- Individanpassning, variation och utmaning
- Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward¹

Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Exempel på indikatorer vid granskningen av aspekten

- läraren skapar en positiv atmosfär
- läraren bemöter eleverna med respekt och främjar respekten mellan eleverna
- läraren har positiva förväntningar på eleverna och elevernas självförtroende
- läraren skapar motivation inför olika aktiviteter
- läraren involverar alla elever

¹ framåtsyftande vägledning i syfte att förbättra elevernas möjlighet att nå målen

Rapport

2011-12-15

4 (14)

Dnr 40-2011:1833

Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att lärarna talar till eleverna på ett positivt sätt, de visar värme och empati mot eleverna samt skapar ett tillåtande klimat. På lektionerna upplevs eleverna vara trygga och eleverna uppger även i intervjuerna att det är en trygg miljö i skolan. Lärarna lyssnar på vad eleverna har att säga och de får möjlighet att tala till punkt. Det är inte alltid som eleverna uppmuntras att lyssna på varandras åsikter utan läraren står för stor del av samtalet. Lärarna uppmuntrar oftast eleverna att arbeta vidare och göra sitt bästa. När eleverna arbetar med individuella uppgifter är lärarna aktiva och försöker fånga upp alla frågor för att främja elevernas lärande. Vid helklassundervisning ser de flesta lärarna till att alla elever ges möjlighet att bidra med sina svar på frågor. Flera lektioner visar att eleverna engageras i de uppgifter de får men det finns även lektioner där eleverna inte blir motiverade att göra sitt bästa. Lärarna uppger i intervjuerna att det ibland är svårt att motivera eleverna att engagera sig i uppgifterna.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö* uppvisar fler starka än svaga sidor. Skolan har en trygg miljö som till stora delar stödjer elevernas lärande. Lärarna uppger att de arbetar aktivt för att motivera eleverna men det arbetet behöver intensifieras så att alla elever blir engagerade i olika aktiviteter.

Struktur och organisation

Exempel på indikatorer vid granskningen av aspekten

- läraren genomför en genomtänkt lektionsstart
- läraren genomför en välstrukturerad lektion
- läraren ger tydliga förklaringar och instruktioner
- läraren kontrollerar att eleverna förstått förklaringar och instruktioner
- läraren gör ett tydligt och sammanfattande lektionsslut

Skolinspektionens bedömning

De flesta lektionerna startar med att lärarna presenterar vad som ska ske under arbetspasset. En lärare skrev upp alla momenten på tavlan vid lektionsstart andra lärare skrev upp dessa när eleverna startat det individuella arbetet. Det förekommer även att lektionen kopplas till tidigare arbete. Lärandemålen presenteras dock inte vid någon av de besökta lektionerna. Eleverna uppger i intervjuerna att de inte känner till vilka mål de ska arbeta mot under lektionerna i svenska. Inte heller elevenkäten visar att eleverna får ta del av målen för undervisningen. Lektionerna är oftast välstrukturerade och det finns variation mellan lärarledda delar och elevaktiviteter i grupp eller enskilt. Det är dock inte alltid eleverna får sådan variation utan de får arbeta i stort sett hela lektionen med uppgifter som ska utföras enskilt. Observationerna visar att eleverna inte under alla lektioner får så tydliga förklaringar och instruktioner så att arbetet kan flyta på

utan störningar. Däremot använder lärarna ett språk som eleverna förstår och de går runt för att kontrollera att de förstått vad de ska göra. Flera lektioner avslutas med att läraren sammanfattar dagens lektion och knyter ihop med nästa. Det förekommer dock att eleverna får packa ihop sina läromedel och lektionen avslutas därmed.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Struktur och organisation* uppvisar fler svaga än starka sidor. Lärarna behöver starta lektionen med att tydligt ange vilket innehåll och vilka mål eleverna ska arbeta mot och göra ett sammanfattande avslut av lektionen. Vidare behöver variationen öka under vissa lektioner så att det blir en balans mellan lärarledda delar och enskilt arbete eller grupparbete.

Individanpassning, variation och utmaning

Exempel på indikatorer vid granskningen av aspekten

- läraren anpassar undervisningen till elevgruppen
- läraren skapar gynnsamma förutsättningar för elevernas kognitiva utveckling genom samtalsstrukturen i klassrummet
- läraren ser till att elever med behov av särskilt stöd under lektionen får sådant

Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att lärare gör anpassningar till elevgruppen genom att ge några elever möjlighet att få utmaningar men även ger uppgifter som är tillrättlagda så att de går att utföra med långsammare arbetstakt. Under flera lektioner förekommer dock inte någon anpassning av uppgifter till elevers olika behov. Alla elever får vid dessa lektioner samma arbetsmaterial och en viss tid när det ska vara färdigt. Lärarna uppger i intervju att det är ett tacksamt ämne att anpassa. Det finns möjlighet att både anpassa material och arbetssätt. Vid någon lektionsobservation var anpassningen av undervisningen särskilt tydlig. Läraren gav eleverna stöd genom att samtala med dem enskilt om egenskaper eller intressen för att de skulle kunna starta sina arbeten. Inte under någon lektionsobservation användes några kompensatoriska hjälpmedel trots att lärare uppger att det finns i skolan för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna är dock uppmärksamma och stödjer elever under lektionerna genom att finnas tillgängliga för frågor eller uppsöker elever som är i behov av särskilt stöd. Flertalet lärare ställer öppna frågor där svaret inte är givet men alla fullföljer inte detta genom att hjälpa eleverna att utveckla sina utsagor med stöd av uppföljande frågor. Detta leder till att det inte blir ett s.k. flerstämmigt klassrum.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *individanpassning, variation och utmaning* uppvisar fler svaga än starka sidor trots att lärarna gav enskilda elever stöd. För att undervisningen ska bli likvärdig i skolan behöver anpassningen till elevers olika behov öka. Vidare behöver elever i behov av särskilt stöd få tillgång relevant material i tillräcklig omfattning.

Rapport

2011-12-15

6 (14)

Dnr 40-2011:1833

Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward

Exempel på indikatorer vid granskningen av aspekten

- läraren involverar alla elever
- läraren ger möjligheter till inflytande och eget ansvar
- läraren skapar förutsättningar för elevernas aktivitet och engagemang
- läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen
- läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande

Skolinspektionens bedömning

Det är variation i hur väl lärare lyckas involvera alla elever i de aktiviteter som lektionerna erbjuder. Det är endast i några klasser där alla elever är engagerade i de uppgifter som förekommer. I andra klasser har inte eleverna samma möjlighet att bidra med egna erfarenheter eller ges möjlighet att reflektera, i grupp eller enskilt innan de ska svara på frågor. För att kunna ges möjlighet till inflytande och ansvar behöver eleverna känna till målen för undervisningen. Det är inte tydligt i alla klasser vilka mål de arbetar mot och dessa elever ges inte heller möjlighet att påverka innehåll eller arbetssätt. Det finns lärare som är mycket lyhörda för elevernas förslag och ändrar på undervisningen så att det bättre passar elevgruppen. Vidare är flera av lärarna mycket uppmärksamma på elevernas aktiviteter och engagemang för uppgifterna och ser till att skapa förutsättningar så att detta inte avtar under lektionens gång. Även här finns en variation genom att det också finns lärare som inte ändrar på t.ex. lektionsinnehållet trots att elevernas intresse för uppgiften har avtagit.

Det förekommer endast under några lektioner att eleverna får bedöma sitt lärande under lektionen för att de ska kunna se vad de behöver förbättra för att kunna gå vidare i sin utveckling mot målen. Lärarna uppger i intervjuerna att de utvärderar arbetet efter att ett område är avslutat. Detta leder till att de t.ex. ändrar arbetssättet för eleverna till nästa arbetsområde. Eleverna får även ge respons på varandras redovisningar. Enkäten visar att eleverna inte upplever att undervisningen utvärderas eller att undervisningen ändras utifrån elevernas förslag.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward* uppvisar fler svaga än starka sidor. Lärarna behöver utveckla elevernas möjlighet till inflytande på sitt lärande. Vidare behöver alla elever ges förutsättningar att engagera sig i arbetet. Även om eleverna får utvärdera sitt lärande behöver det öka så det blir tydligare vad de behöver förbättra för att gå vidare.

Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Skolans övergripande arbete med läsundervisning

Exempel på utgångspunkter vid granskningen

- Rektorn ser till att det förekommer pedagogisk samverkan i syfte att stödja elevernas långsiktiga läsutveckling.
- Rektorn tar ansvar för att skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- Eleverna har tillgång till skolbibliotek som används aktivt i läsundervisningen
- Rektorn utvärderar och omprövar regelbundet de särskilda stödsatser som ges
- Rektor ger lärarna möjlighet till kompetensutveckling med inriktning mot läsprocessen
- Rektorn tar ansvar för att eleverna får det garanterade antalet undervisningstimmar i svenska som timplanen anger
- Rektorn tar ansvar för att lärarna har förutsättningar i form av läromedel, datorer, resurser osv.
- Eleverna känner till kursplanens mål, vet vad de ska kunna och vad de kan
- Läroplan och kursplan används som utgångspunkt i undervisningen
- Skolan arbetar med ämnesövergripande studier
- Lärarna utgår vid bedömning och betygssättningen i ämnet svenska från de nationella målen i kursplanen och från betygskriterierna

För att utveckla ämnet svenska finns i skolan en ämnesansvarig. I kommunen finns en ansvarig för att utveckla elevernas läsförståelse i årskurs 1–9. Antalet ämneskonferenser har under året ökat för att lärare ska kunna diskutera Läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshem (Lgr 11). Det finns ett samarbete mellan lärare i kommunerna i norra länsdelen där även gymnasieskolan ingår. Samarbetet mellan skolans lärare sker när det gäller undervisning i svenska oftast när något behov uppstår i stunden. Under de ämneskonferenser som genomförs har inte undervisningen diskuterats som t.ex. hur elevernas läsutveckling ska stödjas. Den ämnesansvariga läraren har utbildat i stort sett alla lärare som undervisar i svenska i läsinläring. Detta har genomförts under de senaste åren. Alla lärare som undervisar i svenska har utbildning i ämnet.

I skolan finns ett mediatek som alltid är bemannat av skolans IT-ansvariga. Biblioteksdelen har enligt lärarna god tillgång till ungdomslitteratur. Mediateket har fått nya datorer och eleverna uppskattar att de har tillgång till dessa hela skoldagen. Kommunens bibliotek ligger mycket nära skolan. I skolan finns även en depå med klass- eller gruppuppsättningar av litteratur. Lärarna uppger att läromedel finns i tillräcklig omfattning för ämnet svenska.

Rapport

2011-12-15

8 (14)

Dnr 40-2011:1833

De uppföljningar på individnivå som görs ligger till grund för vilka stödinsatser som den enskilde eleven behöver för att utveckla antingen läshastigheten eller läsförståelsen. Insatser för elever i behov av särskilt stöd genomförs på olika sätt. Elever kan få intensivträning under kortare perioder eller vara knuten till en grupp där eleven får i stort sett all sin undervisning i svenska. En specialpedagog handleder även lärare i syfte att stödja arbetet med att låta eleverna diskutera både förståelsen av texter och av enskilda ord.

Enligt rektorn har skolan behov av fler datorer men medel för att skaffa datorer ligger på kommunnivå. De kan köpa in egna datorer men då uppstår problem med service. Skolan har en liten datasal som inte kan användas av en hel klass. Detta gör enligt lärarna att de inte har kunnat ge eleverna den utbildning som läroplanen kräver.

Eleverna uppger i intervjuerna att de inte känner till vilka mål de ska arbeta mot. De känner dock till att det kommit nya krav för skolans arbete. Inom något arbetsområde har läraren tagit fram kravnivåer för olika årskurser. Eleverna uppger vidare att de inte ofta samtalar om vad de kan och vad de ska arbeta med för att gå vidare i sin utveckling. De gör det dock vid de utvecklingssamtal som genomförs varje termin.

Ämnesövergripande arbete sker inte enligt lärarna systematiskt. Det är främst mellan svenska och samhällsvetenskapliga ämnen som det genomförs. Detta beroende på att några lärare har utbildning inom båda dessa ämnen. Skolans lärare har möjlighet att samarbeta med kommunens kulturpedagoger i ämnesövergripande arbete inom t.ex. ämnena bild och svenska. Rektorn uppger att inför detta läsår har flera ämnesövergripande områden planerats bl.a. miljö och vatten.

Ämneslärargruppen i svenska har diskuterat likvärdigheten när det gäller bedömning och betygssättning. Under våren har fokus varit läroplanen och under hösten har arbetet intensifierats så att de ska kunna presentera kraven för eleverna på ett bra sätt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Skolans övergripande arbete med läsundervisning* visar fler svaga än starka sidor trots att t.ex. skolans mediatek fungerar väl och det finns ett arbete för att identifiera elever i behov av särskilt stöd. Skolans undervisning i läsprocessen behöver diskuteras så att den blir mer likvärdig. Det ämnesövergripande arbetet behöver öka så att elever får överblick och sammanhang. Vidare bör alla elever få kännedom om vilka mål de ska arbeta mot och vilka krav som ställs på arbetet.

Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

Finns exempel på

- skönlitteratur
- sakprosatexter

- texter som kombinerar ord, bild och ljud och deras dramaturgiska komponenter
- kombinationer av olika texttyper
- texter från läromedel, andra skolämnen
- texter från digitala media
- texter producerade av lärare
- texter valda utifrån elevernas intressen erfarenheter och behov
- texter med autentiskt syfte som ligger bortanför elevens färdighet

Skolinspektionens bedömning

Vid de lektioner som observerades användes skönlitteratur, sakprosatexter, texter från läromedel och noveller. Under flera lektioner använde eleverna skolans läromedel i svenska där det även finns frågor att svara på. I läromedlet finns olika slags texter. Lärarna uppger att de använder läromedel i olika omfattning. I de planeringar som skolan gjort för varje årskurs finns beskrivet att olika texter och genrer ska användas under året. Svaren på enkäten visar att de till största delen läser texter i läromedel och skönlitteratur. Lärarna uppger att de använder sig av texter från tidningar t.ex. krönikor och debattartiklar.

I intervjuerna framkommer att texter som kombinerar ord, bild och ljud mera sällan används. Eleverna uppger att de vid något tillfälle såg en film som avslutning på att de läst boken som filmen bygger på. Lärarna uppger att de endast vid något tillfälle arbetat med bild och text trots att det finns kulturpedagoger i kommunen som skolans lärare kan samarbeta med inom olika projekt.

Lärarna tycker sig inte ha den tekniska kompetensen som behövas för att kunna arbeta i tillräcklig omfattning med texter från digitala medier. De har använt sig av texter som finns i läromedlet som handlade om bloggar. I enkätsvaren uppger eleverna att de aldrig arbetar med chat på lektionerna i svenska.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?* visar fler starka än svaga sidor. Eleverna får arbeta med olika sorters texter. Skolan behöver dock utveckla elevernas möjligheter att använda sig av texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter hämtade från digitala medier.

Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- lärarna anpassar undervisningen efter textens syfte och karaktär
- läraren ger eleverna förutsättningar att utveckla olika lässtrategier
- läraren utgår från elevernas intressen och erfarenheter
- läraren utgår från elevernas behov vid bearbetning av text

Rapport

2011-12-15

10 (14)

Dnr 40-2011:1833

Skolinspektionens bedömning

Det varierar på vilket sätt eleverna får möjlighet att bearbeta texter under de lektioner som observerades. Till exempel inleddes en lektion genom att centrala begrepp i texten diskuterades. Läraren läste sedan texten uppdelad i kortare stycken och diskuterade innehåll och svåra ord med eleverna. Specialpedagogen handledde lärare i detta arbets-sätt. Alla lärare förberedde dock inte eleverna på texter utan delade ut t.ex. en bok och uppmanade eleverna att läsa utan att först skapat motivation för läsningen.

Eleverna fick i vissa klasser reflektera kring det de läst och lärarna ställde öppna frågor som eleverna även diskuterade med varandra. I någon klass fick även eleverna disku-tera tillsammans innan de svarade på lärarens frågor. I andra klasser saknades möjlig-heten att diskutera det lästa.

Elevernas möjlighet att utveckla lässtrategier förekom i liten utsträckning under de lektioner som observerades. Lärarna uppger dock i intervjuerna att det behandlas oftast under årskurs 7 och repeteras under årskurs 8–9.

Eleverna har ofta möjlighet att välja skönlitterära böcker som de sedan läser enskilt eller i grupp. De texter som används utöver detta väljs oftast av lärarna. Eleverna upp-ger i intervjuerna att texterna är gammaldags med gammaldags ord. De upplever inte att de blir motiverade att läsa utan läsning blir tråkigt. Lärarna uppger i intervjuer att de på olika sätt försöker motivera eleverna att läsa genom att hitta böcker som intresse-rar eleverna.

Under lektionsobservationerna förekommer att lärare varierar undervisningen och den anpassas till elevernas olika behov. Eleverna får t.ex. utmanade uppgifter för att de ska utvecklas i sin läsning. Det förekommer dock oftast att alla elever får likadana uppgif-ter och de ska vara färdiga inom en viss tid som är lika för alla.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper* visar fler svaga än starka sidor. Alla lärare behöver bearbeta texter tillsammans med eleverna och alla elever bör få möjlighet att arbeta med texter som beaktar elevers olika intressen och erfarenheter. Alla lärare bör väcka elevernas nyfikenhet och motivation genom att t.ex. ge texten ett sammanhang genom olika gestaltungsformer som bild, film och drama. Eleverna bör även ges möjlighet att reflektera och diskutera texterna för att kunna jämföra med exempelvis saker de upp-levt.

Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren använder sig av olika digitala medier i sin läsundervisning

- Läraren ger eleverna genom undervisningen kunskap om olika digitala medi-ers språk och funktion
- Läraren ger eleverna möjlighet att söka information via digitala medier samt ger dem verktyg för att kunna kritiskt granska internet och olika digitala me-dier

Skolinspektionens bedömning

Lärarna uppger att det inte finns tillgång till datorer i tillräcklig omfattning för en hel klass. Datorer används, i den mån de finns tillgängliga, till renskrivning eller för in-formationssökning. De uppger vidare att de saknar kompetens för att undervisa om de digitala mediernas språk och funktion. Enkätsvaren visar att eleverna sällan arbetar med texter på datorerna.

Enligt elever och lärare så har de arbetat en del med att kritiskt granska texter hämtade från internet. Det har dock oftast skett på lektioner i samhällsorienterande ämnen.

Enligt lärarna har elever i behov av särskilt stöd god tillgång till datorer och bl.a. finns inläst material. De upplever dock att det kan vara svårt att motivera eleverna att an-vända de hjälpmedel som finns.

Vid de observerade lektionerna i svenska arbetade inte någon klass vid datorer.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och vär-dera olika källor och budskap* visar huvudsakligen svaga sidor. Eleverna ges inte i tillräck-lig omfattning möjlighet att använda sig av digitala medier i sin läsutveckling. Detta gör att de inte får utveckla sin kompetens när det gäller digitala mediers språk och funktion.

Följer skola/läraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresul-taten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren/skolan följer upp elevernas förmåga att läsa förstå och tolka och bear-beta olika texttyper
- Läraren/skolan tar tillvara resultatet av uppföljningen för att förbättra läsun-dervisningen

Skolinspektionens bedömning

Lärarna följer elevernas läsförståelse genom att se hur de klarar de uppgifter de får. Läraren som undervisar i svenska som andraspråk följer sina elevers läsutveckling genom att lyssna på dem när de läser vilket oftast sker dagligen.

Rapport

2011-12-15

12 (14)

Dnr 40-2011:1833

Kommunen har beslutat att elevernas läsförmåga ska följas upp regelbundet med olika slags tester som kontrollerar läsförståelse och läshastighet. En av kommunens specialpedagoger följer upp elevernas läsförmåga på individnivå och gör även sammanställningar för Karlsängskolan. Specialläraren följer upp resultaten på individnivå för att kunna ge elever i behov av särskilt stöd sådant stöd. Det finns dock inte ännu några sammanställningar över tid, för klasser eller uppdelat på flickor och pojkar. Skolans rektor och lärare har därför inte något underlag för att kunna bedöma på vilket sätt de behöver förbättra undervisningen för att nå en högre måluppfyllelse i läsning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Följer skolalläraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen* visar fler svaga än starka sidor uppföljningar av elevernas läsförmåga behöver genomföras kontinuerligt så att undervisningen kan utvecklas för att främja elevernas läsning.

Bakgrundsuppgifter om Karlsängskolan

Karlsängskolan ligger i centrala Nora. I anslutning till skolan finns en idrottsanläggning med bl.a. idrottshall och bad. Skolan består av flera byggnader. För skolan ledning finns en rektor och en biträdande rektor. Skolans personal och elever är indelade i tre arbetslag. Varje arbetslag består av skolans alla tre årskurser. Skolan har s.k. "159:an" där elever i första hand kan få stöd i engelska, matematik och svenska.

I skolan finns tolv lärare som undervisar i svenska i årskurs 7–9 varav en undervisar i svenska som andraspråk.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med Skolinspektionens ämnesgranskningar är att belysa och bedöma om undervisningen överensstämmer med läroplanens och kursplanernas mål och riktlinjer och om undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt, det vill säga bidrar till att elevernas kunskaper utvecklas så långt som möjligt inom ramen för givna mål.

I denna granskning riktas särskilt fokus mot kvaliteten i läsundervisningen i ämnet svenska och hur skolorna följer upp och utvecklar elevernas läsförmåga och läsförståelse under grundskolans avslutande årskurser. Enligt flera forskare finns det ett klart samband mellan betyg som elever i de senare åren i grundskolan får och elevernas läsförmåga vilket gör detta angeläget. I granskningen är mer preciserat följande frågeställningar centrala:

Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?

Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?

Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?

Följer skolan systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?

Utöver ovanstående frågeställningar granskas även allmänna undervisningskvaliteter. Granskningen genomförs genom att följande aspekter på undervisningens kvalitet belyses:

Struktur och organisation

Individanpassning, variation och utmaning

Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward

Metod och material

Valet av metoder utgår från det övergripande syftet med ämnesgranskningar och den aktuella granskningens frågeställningar samt aspekter på allmänna undervisningskvaliteter. De observationsscheman, elevenkäter och intervjuguider som behandlas utarbetas med utgångspunkt från forskning om läsundervisning, den gällande läroplanen och kursplanen för svenska. Nedan beskrivs de metoder som kompletterar och förstärker varandra för att besvara projektets frågeställningar.

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med läsundervisning i ämnet svenska. Resultat från elevernas nationella ämnesprov i läsförståelse och betygsresultat i ämnet svenska, lärarnas utbildning och kompetensutveckling, hur skolan arbetar utifrån styrdokumentet när det gäller läsundervisning, vilka textmaterial skolan använder sig av samt hur man systematiskt arbetar med att följa upp, utvärdera och utveckla läsundervisningen undersöks genom dokumentstudier. Dokumentstudierna förbereder även inspektörerna för skolbesöket och ger underlag för att ställa frågor.

Genom strukturerade lektionsobservationer granskas undervisningens kvalitet när det gäller arbetet med läsundervisning samt allmänna undervisningskvaliteter. Klassrumsobservationer är en viktig metod för att kunna se samspelet mellan lärare, elev och lektionens innehåll. Observationerna ger underlag för att besvara projektets frågeställningar men också hur läroplanens och kursplanens mål och riktlinjer avspeglas i undervisningen. Det finns en risk att inspektörerna under klassrumsobservationerna inte kommer att se någon läsundervisning. För att undvika detta informeras skolorna om syftet med granskningen och de centrala frågeställningarna. Skolan och lärarna får då möjlighet att förbereda sig för granskningen så att inspektörerna får en möjlighet att se hur skolan arbetar med läsundervisning. En möjlighet är att inspektörerna får se en undervisning som i normalfallet inte bedrivs. Skulle undervisningen visa sig ha en hög

Rapport

2011-12-15

14 (14)

Dnr 40-2011:1833

kvalitet har en del av syftet med granskningen uppnåtts. Bedrivs det däremot inte någon läsundervisning är det viktigt att de allmändidaktiska inslagen i undervisningen observeras och bedöms genom att allmänna undervisningskvaliteter granskas.

Läraren ska i förväg ge observatörerna en lektionsplanering samt uppgifter om elevsammansättningen i klassen. Under lektionsobservationerna värderas ett antal kriterier som kan anses vara positiva exempel av en aspekt av läsundervisning. Detta görs i ett observationsschema som innehåller många olika aspekter av läsundervisningen och av allmänna undervisningskvaliteter. Observationerna av hela lektioner utförs av två inspektörer som under lektionen för löpande anteckningar. I direkt anslutning till lektionen fyller inspektörerna enskilt i sina observationsscheman. Därefter diskuterar de sina bedömningar och sammanställer detta i ett gemensamt observationsschema. I samband med klassrumsobservationerna intervjuas undervisande lärare kort före och efter lektionen utifrån en frågeguide. Observationerna är också vara ett underlag för elev- och lärarintervjuerna.

Intervjuer med elever, lärare och rektor ger tillsammans med övriga metoder en helhetsbild av läsundervisningen i skolan av de faktorer som kan ha betydelse för lärandet. Frågor om lässtrategier, läsmiljöer, anpassning av läsundervisningen, lärarnas kompetens och erfarenhet samt hur skolan systematiskt utvecklar läsundervisningen är viktiga för att komplettera det man sett i undervisningen och i dokumenten. Såväl elever som lärare och rektor kommer att, vid intervjuerna, få besvara frågor utifrån ett frågeformulär. Samtliga lärare som undervisar elever i årskurs 7–9 i ämnet svenska på aktuell skola intervjuas. Om det finns speciella ämnesansvariga i ämnet så som specialpedagoger eller motsvarande ansvariga för stöd kommer även de att intervjuas. Elever till intervjuerna väljs ut från alla klasser i respektive årskurser. Både pojkar och flickor, samt elever med svensk respektive utländsk bakgrund, ska ingå. Medverkan är dock frivillig.

Elevenkäter ska ses som en metod att få kompletterande svar på de centrala frågeställningarna. Enkäterna kan ge exempel på vilka texter eleverna får ta del av, om eleverna får läsa texter utifrån erfarenhet, intresse och behov samt om eleverna har tillgång till texter genom olika medier. Dessutom kan det ge en bild av om svaren skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Elevenkäten genomförs bland en slumpvis uttagen klass/grupp elever födda 1996 i varje skola vilka deltagit i någon av de observerade lektionerna. Enkäter till lärare och rektor används inte. Istället får rektorn och lärarna ett antal frågor i förväg utifrån de centrala frågeställningarna för att kunna förbereda sig inför intervjun.